

ПАМНАЖАЦЬ ПАТЭНЦЫЯЛ АГРАРНАЙ НАВУКІ

Зараз больш чым модна крытыкаваць не толькі звергнутых правіцеляў, але і сучасных. Крытыкаваць з прычыны, а часцей і без яе. Ці трэба даказваць, што выроўдства не ўпрыгожвае нікога. Ва ўсе часы і ў наш час побач з негатыўным ёсць нямала і пазітыўнага.

Вось ужо ў другі раз адбываецца гадавы сход Акадэміі аграрных навук рэспублікі. Хаця яна і з'яўляецца пераемніцай Заходняга і беларускага аддзялення УАСГНІЛ, але створана ўрадам Вячаслава Кебіча, што сведчыць пра яго дальнабачнасць.

Акадэмія не толькі функцыянуе, але і развіваецца, пра што сведчаць два факты: заўтрашняе папаўненне акадэмічнай сям'і і ўтрыманне акадэміі за кошт дзяржаўнага бюджэту. Усё гэта, безумоўна, памнажае патэнцыял аграрнай навукі.

Прыкладна так было і ў мінулым: у 1918 г. малады савецкі ўрад знайшоў мільённыя субсідыі для навукі, у першыя гады яго станаўлення адкрыты дзесяткі новых навуковых устаноў, што было марай лепшых розумаў. Праяўлены клопат і пра побыт навуковых кадраў, для чаго была створана Надзвычайная камісія ўрада.

Адметнай асаблівасцю Расіі з'яўляецца тое, што ў дарэвалюцыйны і ў савецкі час навука ўтрымлівалася за кошт дзяржавы. Амаль усё гэта зараз адкінута як малапрыдатны тавар і падменена чулівым клопатам пра камерсантаў і прадпрымальнікаў, што стварае сацыяльную базу дэмакратычнага праўлення. Усе яны жыруюць. Вельмі да месца тут думкі Яўгена Яўтушэнкі: мы не сеем, не куём, толькі пера-, толькі пера-, толькі перапрадаём. Такі афіцыйны курс не абышоў і аграрную навуку рэспублікі. Частка навукоўцаў з-за карыслівасці, а то і па патрэбе зараз займаецца не вытворчасцю новых ведаў, а іх перапрадажай.

Зразумела, за гэта можна і патрэбна крытыкаваць і ўрад, але не грэх паглядзець і на сябе. Курская сесія УАСГНІЛ (1991 г.) шукала «гаспадара» зямлі, паколькі, маўляў, калгасная — «нічыйная» зямля, дрэнна нас корміць. Гэтая сесія пацвердзіла культ прыватніка, культ чужароднага для краіны фермера. Прымаючы такі курс, УАСГНІЛ, па-сутнасці, аб'явіла сябе банкрутам, і ў хуткім часе гэтая арганізацыя перастала існаваць. Зараз тыя ж акадэмікі ламаюць галаву, як узнавіць хаця б падобнасць таго, што было. Яшчэ раз пацверджана: ламаць лягчэй, чым ствараць. Па сваіх негатыўных наступствах гэтая сесія пераўзыходзіць жніўненскую сесію 1948 г.

Дарэчы заўважыць, што беларуская зямля даволі гасцінная да навукі. У 1840 г. менавіта яна прыняла першапраходцаў сельскагаспадарчай навукі — Горы-Горацкі сельскагаспадарчы інстытут, які даў першага ў Расіі доктара агранаміі Саветава. На пачатку XX ст. створаны шэраг доследных станцый — Беньяконская, Мінская, Івацэвіцкая. Гэтыя парасткі навукі атрымалі сваё развіццё ў савецкі час.

У пасляваенныя гады створаны інстытуты: механізацыі, жывёлагадоўлі, глебазнаўства, эканомікі, аховы раслінаў, бульбаводства і інш. Не без іх удзелу сельскагаспадарчая вытворчасць павышала сваю эфектыўнасць. Істотна палепшаны галоўны сродак вытворчасці — зямля: у 1940 г. яе гектар даваў 7, а праз 50 гадоў — 35 ц прадукцыі ў збожжавым вылічэнні. Вытворчасць збожжа ў разліку на душу насельніцтва за гэты час узрасла ў 2,2, малака і мяса ў малочным эквіваленце — у 3,7 раза.

Маё пакаленне перадае зямлю-карміліцу наступнаму пакаленню больш здаровай, больш урадлівай. Прызнаючы ў гэтым важкі ўклад навукі, дазволі сабе як старэйшаму ў гэтай справе сказаць вам — удзельнікам гэтага сходу: нікі вам паклон за зробленае ў імя народа.

На жаль, усведамляючы тое або не, сучасныя рэфарматары, уключаючы і ўрад, нанеслі цяжкі, шырокакаштабны ўдар па аграрным сектары і яго навуцы: перш за ўсё ўвагнالی навуку ў інфармацыйны голад, пра што правільна гаварыў прэзідэнт нашай акадэміі. Два гады яна мардавалася без валюты, неабходнай нават для абмежаванага пераліку замежнай літаратуры. Валюта, маўляў, патрэбная для больш важных спраў.

Па-другое, пазбавілі навуку не толькі валюты, але і звычайных «зайчыкаў», выдзеліўшы ёй толькі палову патрабуемага і пераклучыўшы розум навукоўца з пошуку навізны на роздум, як выжыць.

Па-трэцяе, імкнуцца адабраць у навуці плошчу будынкаў, якая больш патрэбная зараз для размяшчэння пасольстваў краін, якія прызналі нас.

Па-чацвёртае, афіцыйны курс дэмакратаў-«паляпшальнікаў» амаль спыніў попыт на навуковую прадукцыю.

Па-пятае, практычна закрытая аспірантура. Скажыце, які ж выдатнік ВУ будзе згодны жыць на 60 тыс. «зайчыкаў», што ўдвая менш за пражытачны мінімум. Нават Інстытут земляробства ў мінулым годзе не прыняў ніводнага аспіранта.

І, нарэшце, шостае: колькі працы ўклала навука, каб усе зразумелі ролю вапнавання і службы хімізацыі ва ўрадлівасці. Для гэтага створаны ўсе неабходныя ўмовы. Цяжкім гэта стала для ўрада, фінансаванне гэтых мерапрыемстваў перададзена мясцовым уладам, якія сядзяць без капейкі. Такія каротка рэаліі нашага жыцця.

Але выхад з гэтага становішча ёсць. Сёння ён нам бачыцца ў двух вымярэннях.

Першае — у поўны голас рашуча сказаць ураду і парламенту ўсю, няхай нават самую горкую праўду: вы сячэце сук, на якім сядзіце самі і дзесяцімільённы народ. Мяркуйце самі: за апошнія тры гады вытворчасць прадукцыі раслінаводства ў параўнанні з 1990 г. скарацілася на 10 млн т у збожжавым эквіваленце, а гэта гадавы харчовы паёк для 3,5 млн чалавек. Калі ж не прыслухацца да голасу навукоўцаў, то падзенне вытворчасці прадуктаў харчавання будзе працягвацца, а голад паселіцца ў нашым доме. Адбываецца такое толькі з-за антынавуковай аграрнай палітыкі. Яна па адносінах да аграрыяў скупая, а скупы плаціць двойчы. Паважаны дзяржэканомпланавікі, мінфінаўцы і іншыя ахоўнікі дзяржаўных грошай, займіцеся, калі ласка, падобнай арыфметыкай. Магчыма, вы прызнаеце сваю непатрэбную эканомію, памятаючы, што эканоміць на аграрнай навуцы — гэта значыць эканоміць на сваім страўніку. Разуменне гэтага адбудзецца абавязкова, але чым раней, тым лепш.

Другое, было б памылковым спадзявацца толькі на кіраўнікоў, ёсць рэзервы і «дома». Апетыт навукоўцаў, як і іншых спажывоўцаў, бязмежны. Неабходна думаць і пра магчыма больш рацыянальнае выкарыстанне кожнай капейкі. Вядома, што наша навука дзесяцігоддзямі развівалася экстенсіўна. Рос лік навуковых устаноў, раслі і асігнаванні. Аднак у пераліку на аднаго працуючага навукоўца асігнаванні не павялічваліся. Час адмовіцца ад гэтага і інтэнсіфікаваць працу навукоўца. Сусветны вопыт паказвае, што гэта больш танна. Зразумела, татальнае скарачэнне колькасці не вырашае праблемы, а сацыяльна яе ўскладняе. Але ўпарадкаванне справы — важнае.

Калі мы ўсе праявім цвярозы розум, а мы абавязаны так паступіць, то патэнцыял навукі, яе ўклад у вытворчасць будуць узростаць.